

Skoler med mange tosprogede

Sproget er nøglen til alle fagene i folkeskolen. Skolebestyrelsen kan overveje at give tosprogede elever særlig opmærksomhed.

På omtrent hver tiende folkeskole er andelen af elever med udenlandsk herkomst over 25 procent. Det betyder, at der også er mange tosprogede, og dermed har skolen sandsynligvis en særlig udfordring. Der er dels den sproglige udfordring, som tosprogede elever kan have med forståelsen i praktisk taget alle fagene, hvor det sproglige fylder meget. Derudover kan der være kulturelle forskelle, for eksempel at forældrene kommer fra en tradition, hvor man ikke har noget samarbejde mellem skole og hjem. Endelig kan det være en sproglig udfordring for forældrene at forstå og tolke meddelelserne fra skolen.

Undersøgelsen [PISA etnisk](#) viser, at nogle vigtige faktorer i forhold til, om elever med indvandrerbaggrund præsterer højt eller lavt, er forældrenes socioøkonomiske baggrund, og om der tales dansk i hjemmet.

Det er udfordringer, der har været kendt i en årrække. På mange skoler har man gjort sig gode erfaringer med, hvordan man laver en god skole for alle, når baggrundene er meget varierede.

Obligatorisk sprogvurdering i børnehaveklassen Alle børn skal sprogvurderes i begyndelsen af børnehaveklassen. Det følger af [folkeskolelovens § 11, stk. 3](#) og [regler fastsat af undervisningsministeren](#). Resultaterne af sprogvurderingen skal bruges til at differentiere og tilpasse undervisningen til elevernes kompetencer og forudsætninger. Det er desuden relevant at kigge på og uddybe resultaterne af sprogvurderingen ved en skole-hjem-samtale. Hvis ikke kommunen har bestemt, hvordan sprogvurderingen skal ske, er det op til den enkelte skole.

For skolebestyrelsen er det oplagt at formulere principper for sprogvurderingen og anvendelsen af resultaterne og naturligvis også at se på de konkrete resultater – ikke for enkeltelever, men for en klasse eller en årgang – af sprogvurderingerne i tilsynet med skolen.

Et princip for skolens sprogvurdering i børnehaveklassen kan fx have som mål,

- *at skolen kommunikerer tydeligt til forældrene om hensigten med sprogvurderingen og hvornår og hvordan den gennemføres*
- *at resultaterne formidles både skriftligt i elevplanen og mundtligt uddybes ved skole-hjem-samtalen*
- *at forældrene i den forbindelse vejledes i, hvordan de kan støtte barnets sproglige udvikling*
- *at børnehaveklasselederen drøfter resultaterne med de øvrige voksne, som har deres virke i børnehaveklasseteamet, så undervisningen så vidt muligt tilrettelægges med udgangspunkt i den enkelte elevs aktuelle sproglige kompetencer og forudsætninger.*

Se også Undervisningsministeriets publikationen [Inspiration til obligatorisk sprogvurdering](#).

Dansk som andetsprog I forhold til dansk som andetsprog, siger [folkeskolelovens § 5, stk. 6](#), at "Der gives i fornødent omfang undervisning i dansk som andetsprog til tosprogede børn i grundskolen." Og i [bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog](#) kan man blandt andet læse definitionen af, hvad det vil sige at være tosproget: "Ved tosprogede børn forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk."

Det er skolelederen, som træffer beslutning om, hvorvidt en elev har behov for sprogstøtte, og hvordan eleven i givet fald skal gives undervisning i dansk som andetsprog, men det skal kun ske efter fornøden inddragelse af sagkyndig bistand og efter samråd med forældrene og eleven.

Undervisningen i dansk som andetsprog kan gives enten "som en dimension

i den almindelige undervisning", eller "på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning". Her er det vigtigt at gøre sig klart, at dansk som andetsprog under alle omstændigheder er en dimension i den almindelige undervisning på skoler med mange tosprogede elever, da undervisningen ifølge [folkeskolelovens § 18](#) gennem undervisningsdifferentiering skal tilrettelægges, så alle elever – herunder tosprogede – kan få udbytte af undervisningen ud fra den enkeltes behov og forudsætninger.

Dansk som andetsprog i den øvrige undervisning er naturligvis først og fremmest et anliggende for det undervisende personale, men det vigtigt, at skolebestyrelsen forstår udfordringen, da det har afgørende betydning for den kvalitet, skolen leverer.

Fagene bliver mere og mere sproglige med de stigende klassetrin, og sprogkundskaberne får dermed større betydning i alle fagene for, hvordan eleverne klarer sig. De stærke læsere kan hurtigt afkode, hvad der er væsentligt og ikke-væsentligt, mens de tosprogede bruger unødigt megen energi på at forstå opgaverne. Her er det faglærerens opgave at formidle, så sproget ikke står i vejsen for læringen.

Som skolebestyrelse kan I føre tilsyn med udviklingen i elevernes faglige niveau, og om der efterhånden, som en klasse kommer fra indskoling til mellemtrin og udskoling, udvikler sig en niveauforskel i de enkelte fag mellem elever med dansk som modersmål og elever med et andet modersmål. Som skolebestyrelse kan I bede skolelederen om en redegørelse for elevernes faglige udvikling og om der kan ses en forskel, som hænger sammen med om eleverne har dansk som modersmål eller ej. Hvis der er sådan en forskel, så må I fokusere på, hvornår den udvikler sig, og om faglærerne har de fornødne kompetencer i dansk som andetsprog og giver den sproglige dimension af fagene den opmærksomhed, der har brug for.

- [Læs mere om skolebestyrelsens tilsyn](#)

I [Undervisningsministeriets vejledning til organiseringen af folkeskolens undervisning af tosprogede elever](#) står der:

"Undersøgelser har vist, at undervisningen i fagene ofte tilrettelægges ud

fra en forventning om, at alle elever møder med et bestemt ordforråd, som undervisningen bygger videre på. Det drejer sig typisk om ord og udtryk, som hverken kan kategoriseres som egentlige fagord eller som alment kendte ord, eksempelvis gavl på et hus eller kant på et bord. Dette ordforråd anvendes ofte uforklaret i undervisningen i forbindelse med introduktionen af nye fagudtryk. Det kan betyde, at tosprogede elever, som ikke har tilegnet sig dette ordforråd, ikke får det fulde udbytte af undervisningen. Elevernes sproglige forudsætninger må derfor medtænkes i den pædagogiske tilrettelæggelse af undervisningen i klassen."

Man finder en god indføring i problemstillingen med sprogligt svage elever i fagene og også god hjælp til, hvordan man håndterer det, i materialer, der er udviklet til erhvervsskolerne i forbindelse med projektet "Fastholdelseskaravanen". Kig efter materialer til undervisning med fokus på tosprogede og se find inspiration i de mange hæfter om "gråzonesprog".

- [Klik her for at se Fastholdelseskaravanens materialer](#)

Som skolebestyrelse kan I prioritere indsatsen på dette område ved at formulere et princip for dansk som andetsprog, eventuelt som en del af princippet for undervisningens organisering. Princippet kan have som mål, at alle faglærere har den fornødne kompetence i dansk som andetsprog som en dimension i undervisningen, og at undervisningen også evalueres i forhold til denne dimension. I kan desuden sørge for, at der er afsat midler i skolens budget til personalets efteruddannelse på området.

- [Læs her om princippet for undervisningens organisering.](#)
- Se i hæftet "[Indflydelse gennem budgettet](#)", hvordan I bruger budgettet i jeres arbejde.

Skolens kommunikation Ligesom det i undervisningen handler om at formidle klart og tydeligt, så der ikke skal læses mellem linjerne, og eleverne ikke farer vild i sætninger og ord, de misforstår, kan der naturligvis også stilles krav om et klart og tydeligt sprog i skolens kommunikation med hjemmene. Og lige så indlysende og alment, det er, lige

så svært kan det være i praksis. Men også her er der hjælp at hente fra andre af samfundets institutioner. Det er således det samme, der er på spil, når det offentlige i øvrigt forsøger at blive bedre til at formulere sig, så også andre end de indforståede kan være med. Et godt og brugbart materiale er [denne lille håndbog fra Region Syddanmark, som er en hjælp til de ansatte i regionen til at skrive mere forståeligt](#).

De overordnede retningslinjer er enkle:

- Skriv kort, klart og præcist
- Skriv i aktiv form
- Skriv venligt
- Undgå unødige fagudtryk og fremmedord
- Oplys altid, hvor man kan få flere oplysninger, stille spørgsmål eller eventuelt klage.

Brug af tolk Spørgsmålet om eventuel tolkebistand ligger i umiddelbar forlængelse af kravet om klar og tydelig kommunikation. Ifølge forvaltningsloven har de offentlige myndigheder nemlig pligt til at gøre sig selv forståelige og sikre, at deres budskab er forstået af modtageren, og det indebærer også en pligt til – efter en konkret vurdering – at sørge for den nødvendige tolkebistand ved møder og oversættelse af skriftlige meddelelser.

Det er skolelederen, der vurderer, om der er behov for tolkning og oversættelse. Og hvis der er det, så er det også skolen, der rekvirerer og betaler for tolkningen. Det kan så også motivere til, at man at skriver og taler med et enkelt og klart sprog, fordi man derved strækker grænsen for, hvornår der er behov for tolkning.

Et eventuelt princip for tolkning og oversættelse kan ikke ændre ved, at skolen skal bruge tolke, når skolelederen vurderer, at det er nødvendigt. Men skolebestyrelsen kan udmærket formulere et princip, der siger, at skolen så vidt muligt kommunikerer på et letforståeligt dansk, og at skolen også skal bruge medarbejdernes kompetencer i dansk som andetsprog og i øvrigt i fornødent omfang inddrage en eventuel kommunal integrationskonsulent i kommunikationen med forældre med andre modersmål end dansk.

Når skolen skal ansætte, kan skolebestyrelsen også være opmærksom på ansøgernes kompetencer i dansk som andetsprog, kulturkendskab og eventuelle sprogfærdigheder i forhold til elevernes modersmål.

- [Læs her om ansættelser i folkeskolen](#)

Få forældrene ind på skolen Ud over det rent sproglige, kan der også være kulturelle barrierer, som stiller krav til kommunikationen. Hvis forældrene ikke selv har erfaring med den danske folkeskole, er det sandsynligvis nyt for dem, at forældrene har noget at gøre på skolen, og at skolegangen er skolen og forældrenes fælles ansvar. Skolen har derfor en vigtig opgave med at engagere forældrene. Her er der flere ting, skolebestyrelsen kan være opmærksom på:

Fortæl altid, hvad formålet med et arrangement er. Hvis formålet med for eksempel skole-hjem-samtalen er uklart skaber det usikkerhed og utryghed. Skriv ind i skolens principper for kommunikationen mellem skole og hjem, at skolen altid i sine henvendelser til forældrene skal bestræbe sig på at kommunikere, hvorfor man gør, som man gør, hvad skolen gør, og hvad forældrene skal gøre.

Alle forældre skal føle sig velkomne på skolen, og det skal være let at komme på skolen. Det kan for eksempel handle om, at skolen så vidt muligt aldrig lægger arrangementer med forældre i almindelig arbejdstid og at det muligt at have mindre søskende med, både når der er skole-hjem-samtaler og større arrangementer. Kig også på, hvem der ellers bruger skolen. Er brugerne af gymnastiksalen om aftenen repræsentative for forældrene? Hvis ikke, så kan det være, I skal være opmærksomme i forhold til at få brugere ind, som også er en del af forældregruppen. Det giver ejerskab.

Sproginddelte infomøder Skoler med mange sproggrupper og forældre, der ikke taler særligt godt dansk, har haft succes med at arrangere ekstraordinære infomøder med de største sproggrupper hver for sig. Det kan for eksempel være en aften med alle de arabisktalende forældre og ugen efter med de somalisktalende. Erfaringen er, at mange forældre er mere tilbøjelige til at komme, når målgruppen på den måde er mere præcis

defineret. Det giver også mere ro og effektivitet, at der ikke skal tolkes til flere sprog.

Temaet for sådan en aften kan både have generel karakter som fx børneopdragelse eller kontaktforældres rolle, eller være mere konkret som fx brugen af skolens it-plattform eller undervisning i, hvordan forældrene kan støtte barnet i forskellige fag.

Denne og flere andre erfaringer og ideer kan man læse om i [inspirationshæftet "Skole-hjemsamarbejde i praksis. Indsatser, der virker"](#) udgivet af Social-, Børne- og Integrationsministeriet i 2014.

Se også:

- Undervisningsministeriets informationsvideo [Velkommen til den danske folkeskole](#) (på dansk, engelsk, arabisk, dari, somalisk og tyrkisk).